

ОТЗЫВ ЗАРУБЕЖНОГО НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАНТА

на диссертацию Кулбаева Рухана Мадияровича на тему «Хозяйственно-полезные признаки и биологические особенности внутripородных типов крупного рогатого скота казахской белоголовой породы» представленную на соискание степени доктора философии (PhD) по образовательной программе 6D080200 – Технология производства продуктов животноводства

Актуальность работы. Животноводство занимает ключевое место в экономике Казахстана. Повышенный спрос на белковые продукты и внедрение современных технологий способствуют активному развитию этой отрасли. Для повышения эффективности мясного скотоводства необходимо укрепление племенной базы, выведение высокопродуктивных пород и их рациональное использование. Мясные породы крупного рогатого скота отличаются качественным мясом, скороспелостью и экономичным потреблением кормов.

Казахская белоголовая порода получила широкое распространение в стране благодаря своей устойчивости к суровым климатическим условиям, выносливости, неприхотливости и высокому качеству продукции. Её племенные и продуктивные характеристики изучались многими учёными, что позволило накопить значительный научный и практический опыт в области селекции и разведения этой породы.

Западно-Казахстанская область считается наиболее благоприятным регионом для её разведения. В хозяйствах Западного Казахстана созданы высокопродуктивные стада, ведётся целенаправленная селекционная работа, направленная на улучшение наследственных признаков. В результате многолетних исследований были созданы пять заводских линии и два новых внутripородных типа: аңкатынский «укрупнённый» и шагатайский комолый, обладающие повышенными показателями продуктивности и приспособленности к региональным условиям.

Западный Казахстан играет важную роль в племенной работе с казахской белоголовой породой. Совершенствование её генетических характеристик и повышение мясной продуктивности остаются приоритетными направлениями дальнейшего развития отрасли. Важно продолжать научные исследования, направленные на выявление лучших представителей породы, применение современных методов оценки племенной ценности (в том числе BLUP-технологий), а также внедрение биотехнологических приёмов, таких как искусственное осеменение и трансплантация эмбрионов.

Комплексное развитие мясного скотоводства на основе казахской белоголовой породы способствует не только увеличению объёмов качественного мяса, но и сохранению генетического и культурного наследия страны, обеспечивая устойчивое развитие аграрного сектора в условиях глобальных вызовов.

Основные научные и методологические положения. Структура и содержание диссертационной работы Кулбаева Р.М. на тему «Хозяйственно-полезные признаки и биологические особенности внутripородных типов крупного рогатого скота казахской белоголовой породы» соответствуют установленным требованиям, предъявляемым к докторским диссертациям. Работа обладает актуальностью, имеет логически завершённый характер и демонстрирует высокий уровень научной проработки поставленной проблемы.

Научные результаты и их обоснованность. Докторскую диссертацию докторант выполнил в соответствии с индивидуальным планом работы, утверждённым руководством НАО «ЗКАТУ имени Жангир хана». Докторант впервые комплексно и сравнительно изучил племенные и продуктивные качества, физиолого-биохимические особенности различных внутripородных типов казахской белоголовой породы в условиях Западно-Казахстанской области. Результаты исследования были представлены хозяйствам и внедрены в производство, что подтвердило их практическую значимость и научную обоснованность. С учётом природно-климатических особенностей региона был проведён всесторонний анализ ранее недостаточно изученных внутripородных типов.

Структурная и содержательная целостность диссертации. Выполненная докторантом работа имеет значительную научно-практическую значимость для науки и производства. Полученные результаты полностью соответствуют целям и задачам, сформулированным в диссертации. Введение содержит общую характеристику работы: в нем отображена структура диссертации, обоснована актуальность темы исследования, указана научная новизна и практическая значимость полученных результатов. Подробно представлены разделы: Обзор литературы, Материал и методика исследования, Результаты собственных исследований, Выводы и предложения. Полученные данные представлены в табличной форме, статистический обработаны, подробно обоснованы результаты разведения бычков разных генотипов, также они доказаны в экономическом плане.

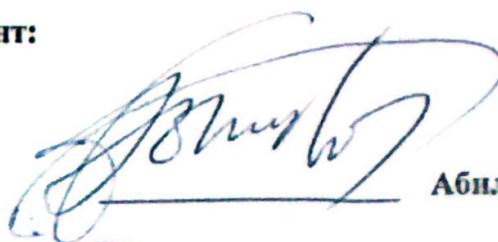
Личный вклад в исследования. Докторант Кулбаев Рухан Мадиярович научную работу выполнял самостоятельно. Его диссертация является завершённой научно-квалификационной работой, а результаты исследования вносят значительный вклад в развитие сельского хозяйства. Результаты исследования докторант опубликовала в отечественных и зарубежных научных изданиях и доложила на международной научной конференции.

По актуальности, поставленным задачам, научной новизне и практической значимости, а также личному вкладу автора, представленная диссертационная работа Р.М. Кулбаева полностью соответствуют всем требованиям ККСОНВО МНВО РК, предъявляемым к диссертациям на соискание степени доктора философии (PhD) по образовательной программе 6D08201 – Технология производства продуктов животноводства.

Теоретическая значимость диссертационной работы. Результаты научно-исследовательской работы Кулбаева Р.М. могут быть использованы специалистами в разработке технологий эффективного управления селекционным процессом в скотоводстве, студентами для повышения образовательного уровня, учеными для углубления знаний и использования новых методов в своих исследованиях.

Заключение. Диссертационную работу Кулбаева Рухана Мадияровича на тему «Хозяйственно-полезные признаки и биологические особенности внутрипородных типов крупного рогатого скота казахской белоголовой породы» считаю, законченной и самостоятельно выполненной научной работой. Диссертационная работа соответствует требованиям, предъявляемым к докторским диссертациям по образовательной программе 6D08201 – Технология производства продуктов животноводства, а сам докторант достоин присуждения степени доктора философии (PhD).

Зарубежный научный консультант:
Заслуженный деятель науки РФ,
доктор биологических наук,
профессор «ФГБНУ ФИЦ ВИЖ
имени академика Л.К. Эрнста»

Абилов А.И.

Подпись профессора Абилова А.И. заверяю:

Ученый секретарь «ФГБНУ ФИЦ ВИЖ имени академика Л.К. Эрнста»,
кандидат сельскохозяйственных наук

Сивкина Н.В.

**6D080200 - Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы
білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD)
дәрежесін алу үшін ұсынылған Кулбаев Рухан Мадияровичтің
«Қазақтың ақбас тұқымы ірі қарасының тұқым ішілік типтерінің
шаруашылықтық маңызды белгілері мен
биологиялық ерекшеліктері» тақырыбындағы диссертациясына
ШЕТЕЛДІК ҒЫЛЫМИ КЕҢЕСШІСІНІҢ ПІКІРІ**

Жұмыстың өзектілігі. Мал шаруашылығы Қазақстан экономикасында маңызды орын алады. Ақуыз өнімдеріне сұраныстың артуы және заманауи технологиялардың енгізілуі бұл саланың белсенді дамуына ықпал етеді. Ет бағытындағы ірі қара шаруашылығының тиімділігін жетілдіру үшін асыл тұқымды базаны нығайту, өнімділігі жоғары тұқымдарды өсіру және оларды ұтымды пайдалану қажет. Ірі қара малдың ет тұқымдары сапалы етпен, ерте жетілуімен және жемді үнемді тұтынумен ерекшеленеді.

Қазақтың ақбас тұқымы қатал климаттық жағдайларға бейімделуі, төзімділігі, күтімді көп қажет етпейтінділігі, әрі ет өнімінің жоғары сапалылығы арқасында елде кеңінен таралды. Оның асыл тұқымды және өнімді сипаттамалары көптеген ғалымдармен зерттелді, бұл осы тұқымды іріктеу және өсіру саласында айтарлықтай ғылыми және практикалық тәжірибе жинақтауға мүмкіндік берді.

Батыс Қазақстан Облысы қазақтың ақбас сиырын өсіру мен асылдандыруға ең қолайлы аймақ болып саналады. Батыс Қазақстан шаруашылықтарында жоғары өнімді табындар қалыптасты, тұқым қуалайтын белгілерді жақсартуға бағытталған мақсатты селекциялық жұмыстар жүргізілуде. Көпжылдық зерттеулердің нәтижесінде өнімділік көрсеткіштері мен өңірлік жағдайларға бейімделуі жоғары бес зауыттық желі және екі жаңа тұқымішілік тип: аңқатылық «ірілендірілген» және шағатайлық тұқыл бағыттары анықталды.

Батыс Қазақстан қазақтың ақбас тұқымымен асыл тұқымды жұмыста маңызды рөл атқарады. Оның генетикалық сипаттамаларын жетілдіру және ет өнімділігін арттыру саланы одан әрі дамытудың басым бағыттары болып қала береді. Тұқымның ең жақсы өкілдерін анықтауға, асыл тұқымды құндылықты бағалаудың заманауи әдістерін (соның ішінде BLUP технологияларын) қолдануға, сондай-ақ жасанды ұрықтандыру және эмбриондарды трансплантациялау сияқты биотехнологиялық әдістерді енгізуге бағытталған ғылыми зерттеулерді жалғастыру маңызды.

Қазақтың ақбас тұқымы негізінде етті мал шаруашылығын кешенді дамыту сапалы ет көлемін ұлғайтуға ғана емес, сонымен қатар жаһандық сынтетеуіріндер жағдайында аграрлық сектордың тұрақты дамуын қамтамасыз ете отырып, елдің генетикалық және мәдени мұрасын сақтауға ықпал етеді.

Негізгі ғылыми және әдіснамалық ережелер. Р.М. Кулбаевтің «Қазақтың ақбас тұқымды ірі қараларының кейбір тұқымішілік типтерінің шаруашылықтық маңызды белгілері мен биологиялық ерекшеліктері»

тақырыбындағы диссертациялық жұмысының құрылымы мен мазмұны докторлық диссертацияларға қойылатын белгіленген талаптарға сәйкес келеді. Жұмыстың өзектілігі бар, логикалық аяқталған сипатқа ие және қойылған мәселенің ғылыми тұрғыда терең талданғанын көрсетеді.

Ғылыми нәтижелер және олардың негізділігі. Докторант докторлық диссертациясын «Жәңгір хан атындағы БҚАТУ» КЕАҚ басшылығымен бекітілген жеке жұмыс жоспарына сәйкес орындады. Докторант Батыс Қазақстан облысы жағдайындағы қазақтың ақбас тұқымының әртүрлі тұқымішілік типтерінің асыл тұқымдық және өнімділік қасиеттерін, физиологиялық-биохимиялық ерекшеліктерін алғаш рет кешенді және салыстырмалы түрде зерттеді. Зерттеу нәтижелері шаруашылықтарға ұсынылып, нақты өндіріске енгізілді, бұл олардың тәжірибелік құндылығы мен ғылыми негізділігін дәлелдеді. Аймақтың табиғи-климаттық ерекшеліктерін ескере отырып, бұрын толық зерттелмеген тұқымішілік типтерге жан-жақты талдау жүргізілді.

Диссертацияның құрылымдық және мазмұндық тұтастығы. Докторанттың орындаған жұмысы ғылым мен өндіріс үшін үлкен ғылыми-тәжірибелік мәнге ие. Алынған нәтижелер диссертацияда тұжырымдалған мақсаттар мен міндеттерге толық сәйкес келеді. Кіріспеде жұмыстың жалпы сипаттамасы берілген: диссертацияның құрылымы көрсетілген, зерттеу тақырыбының өзектілігі негізделген, ғылыми жаңалығы мен алынған нәтижелердің практикалық маңыздылығы көрсетілген. Әдебиеттерге шолу, Зерттеу материалы мен әдістемесі, Өзіндік зерттеулердің нәтижелері, Қорытындылар мен ұсыныстар бөлімдері толығырақ баяндалған. Алынған мәліметтер кесте түрінде ұсынылған, статистикалық өңделген, әртүрлі генотипті бұқаларды өсіру нәтижелері егжей-тегжейлі негізделген, сонымен қатар олар экономикалық тұрғыдан дәлелденген.

Зерттеулерге қосқан жеке үлесі. Докторант Кулбаев Рухан Мадиярович ғылыми жұмысын өздігінен орындады. Оның диссертациясы ғылыми-біліктілік дәрежесіне толықтай сәйкес келетін аяқталған еңбек болып табылады, ал зерттеу нәтижелері ауыл шаруашылығының дамуына айтарлықтай үлес қосады. Докторанттың зерттеу нәтижелері отандық және шетелдік ғылыми басылымдарда жарияланып, халықаралық ғылыми конференцияларда баяндалды.

Диссертациялық жұмыс өзектілігі, қойылған міндеттері, ғылыми жаңалығы мен практикалық маңыздылығы, сондай-ақ автордың жеке үлесі бойынша Р.М. Кулбаевтың 6D08201 – Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға арналған диссертацияларға қойылатын ҚР ҰӘМ БСҰҚК барлық талаптарына толық сәйкес келеді.

Диссертациялық жұмыстың теориялық маңыздылығы. Р.М. Кулбаевтің ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижелері мал шаруашылығында селекциялық процесті тиімді басқару технологияларын әзірлеуде мамандармен, білім деңгейін арттыру үшін студенттермен, сондай-ақ

өз зерттеулерінде білімдерін тереңдету және жаңа әдістерді қолдану үшін ғалымдармен пайдаланылуы мүмкін.

Қорытынды. Кулбаев Рухан Мадияровичтің «Қазақтың ақбас тұқымы ірі қарасының тұқым ішілік типтерінің шаруашылық маңызды белгілері мен биологиялық ерекшеліктері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысын толық аяқталған және өздігінен орындалған ғылыми еңбек деп есептеймін. Диссертациялық жұмыс 6D08201 -Мал шаруашылығы өнімдерінің өндіріс технологиялары білім беру бағдарламасы бойынша докторлық диссертацияларға қойылатын талаптарға сәйкес келеді, ал докторанттың өзі философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық.

Шетелдік ғылыми кеңесшісі:

РФ-ның еңбек сіңірген
ғылым қайраткері, биология
ғылымдарының докторы,
«Академик Л.К. Эрнст
атындағы ЖМШИ ФЗО
ФМБФМ» профессоры

_____ А.И. Абилов

«___»_____ 2025

Профессор А.И. Абиловтың қолымен куәландырамын:

«Академик Л.К. Эрнст атындағы ЖМШИ ФЗО ФМБФМ» ғылыми хатшысы,
ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты _____ Сивкин Н.В.

Мөрдi аудармасы: Ресей ғылым бiлiм министрлiгi * Федералдық мемлекеттік бюджеттік ғылыми мекеме академик Л.К. Эрнст атындағы ЖМШИ Федералды мал шаруашылығын зерттеу орталығы

НМТН 1035011450913 ЖСН 5074000646 КҰЖЖ 50496254